

Projekt Netopirji - skrivnostni Ljubljančani 4

Nika Krivec, Nastja Kosor, Tea Knapič, Eva Pavlovič in Simon Zidar

Letošnje leto je bilo za društvo zopet projektno. Že četrtrič smo ljubljanski člani združili moči na projektu Netopirji - skrivnostni Ljubljančani, finančno podprtem s strani Mestne občine Ljubljana. Kot vsakič do sedaj smo Ljubljančanom postregli z naborom izobraževalnih aktivnosti, ki smo jih ponovno dopolnili z raziskavami netopirjev na območju prestolnice.

RAZISKOVALNE IN VARSTVENE AKTIVNOSTI

Kaj konkretnega lahko naredimo za varstvo netopirjev v Ljubljani v letu 2019, smo se spraševali ob koncu leta 2018, ko smo zbirali ideje in pisali prijavo za projekt. Ponovno smo se odločili za namestitev lesobetonskih netopirnic na drevesa znotraj Mestne občine Ljubljana, saj so se izkazale za uspešne - vanje se v roku leta ali dveh naselijo netopirji in jih prepoznajo kot ustrezne nadomestne strukture, vsaj kot prehodna zatočišča. Nekaj aktivnosti pa smo namenili tudi raziskovanju, torej zbiranju podatkov o razširjenosti netopirjev in preverjanju nekaterih obstoječih zatočišč netopirjev.

Reševanje netopirske "stanovanjske problematike"

V Ljubljani smo namestili 6 novih netopirnic z različnimi vhodnimi odprtinami, in sicer na Ljubljanskem barju, na območju severovzhodno od deponije. Gre za zemljišča, ki jih je lani v najem vzelo Slovensko herpetološko društvo, na njih pa so v preteklosti izvedli golesek, kar pomeni, da so bila uničena tudi potencialna drevesna zatočišča netopirjev. Na tem območju so v Slovenskem herpetološkem društvu ustvarili nadomestne habitate za močvirsko sklednico in žabo plavčka, mi pa smo se pridružili njihovim prizadevanjem za vzpostavitev habitatov za ogrožene vrste in na redka večja drevesa namestili netopirnice.

SLIKA 1. Nameščanje lesobetonskih netopirnic na Ljubljanskem Barju (foto: Nika Krivec, Simon Zidar).

Ponovno smo pregledovali tudi stavbne netopirnice, ki smo jih na treh lokacijah namestili leta 2015, a pregled letos (za razliko od lani) v njih žal ni pokazal prisotnosti netopirjev. Smo pa imeli zato toliko uspešnejše preglede drevesnih netopirnic, ki so ponovno dali zanimive rezultate.

Dvanajst drevesnih netopirnic, ki smo jih znotraj Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib namestili v letih 2015 in 2016, smo letos pregledali trikrat: aprila, junija in septembra. V veliko veselje nam je, da poleg izredno dobrih rezultatov z najdbami netopirjev, redni pregledi netopirnic postajajo vedno pomembnejši pri izobraževanju javnosti. Ogled netopirjev od blizu in možnost sodelovanja pri raziskovanju netopirjev vsakič privabi več ljudi, tudi tistih, ki še niso člani društva. Tako se moramo za aktivno sodelovanje, dobro družbo in izkazano zanimanje letos zahvaliti kar 52 udeležencem! Zahvala pa gre tudi Krajinskemu parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib, ki je pomagal pri promociji naših dogodkov. Hvala tudi Prirodoslovnemu muzeju Slovenije za prijazno posojilo lestve.

SLIKA 2. a) Skupinska fotografija obiskovalcev pomladnega pregleda netopirnic v parku Tivoli, b) nasmejana družina med nošenjem lestve na poletnem pregledu netopirnic (foto: Simon Zidar).

Seveda pa so za dober odziv javnosti zaslužni tudi netopirji. Letos so nas razveselili na spomladanskem in jesenskem terenu, vsakič v dveh netopirnicah in vsakič po dve različni vrsti. Spomladi smo v netopirnici našli že obročkano samico gozdnega mračnika (*Nyctalus leisleri*), ki smo jo prvič našli in označili prejšnjo jesen v parku Tivoli, tokrat pa v netopirnici v gozdu ob poti na Šišenski hrib. Najdba je izjemno zanimiva, saj gre za prvo ponovno najdbo te vrste v netopirnicah. Še bolj navdušujoča pa je bila najdba v netopirnici ob Koseškem bajerju, kjer smo našli kar 4 odrasle samice drobnih netopirjev (*Pipistrellus pygmaeus*), kar je prva tovrstna najdba v netopirnicah pri nas. Vsi udeleženci so bili navdušeni nad njihovo prikupnostjo. Eno izmed njih smo našli v isti netopirnici že preteklo jesen, kar verjetno pomeni, da je na tem območju tudi prezimila. Poletni pregled ni razkril netopirskih prebivalcev, so pa netopirnice nudile zatočišče mnogim drugim živalim, večinoma nevretenčarjem. V duplasti netopirnici z dvema večjima odprtinama pa si je domovanje našlo celo nekaj kosmatega, repatega in dolgobrkatega - polh! To je bilo pravo presenečenje in edina vretenčarska najdba na

poletnem pregledu. Jesen je zopet ponudila odlične najdbe. Samice gozdnega mračnika, vrste, ki je v Sloveniji zelo redko zabeležena, smo našli v parku Tivoli v isti netopirnici kot preteklo jesen. Od petih netopirk sta bili dve že obročkani, kar kaže, da se vračajo na isto mesto. Veselimo se njihovih vračanj tudi v prihodnje. V drugi netopirnici v parku Tivoli pa smo našli še parček drobnih netopirjev.

SLIKA 3. a) Štiri drobne netopirke (*Pipistrellus pygmaeus*), najdene v netopirnici ob Koseškem bajerju, b) previdno odpiranje netopirnic, c) drugi stanovanjci netopirnic: stenica, č) opuščen osir in d) polh; e) jesenski in f) poletni teren, ki sta privabila mnogo radovednežev, tudi mimoidočih (foto: Tea Knapič, Simon Zidar).

Nadaljevali smo tudi z zbiranjem podatkov o drugih netopirnicah, nameščenih znotraj mestne občine in pregledali nekaj znanih lokacij, kjer naj bi bile netopirnice nameščene. Žal smo imeli ponovno smolo in nekaj netopirnic nismo našli bodisi zaradi napačnih informacij o mestu namestitve bodisi ker lastnikov zemljišča ni bilo doma. Z zbiranjem informacij o nameščenih netopirnicah bomo kljub vsemu nadaljevali tudi v prihodnje.

Pestri tereni mreženja

V okviru projekta smo izvedli tudi štiri mreženja, da bi pridobili podatke o razširjenosti netopirjev v Ljubljani. Mrežili smo na mestih, kjer smo predvidevali, da imajo netopirji letalne poti ali pa se tam prehranjujejo. Mreže smo postavili na dveh že preverjenih lokacijah (okoli kala na vrhu skakalnice na Rožniku in na severozahodnem obrežju Ribnika Tivoli) ter na dveh novih lokacijah (na jezu čez potok na severni strani Golovca ter okoli novo izkopane mlake na Ljubljanskem barju). Skupaj smo ujeli 8 različnih vrst netopirjev: velikouhega netopirja (*Myotis bechsteinii*), resastega netopirja (*M. nattereri*), brkatega netopirja (*M. mystacinus*), drobnega netopirja (*P. pygmaeus*), belorobega netopirja (*P. kuhlii*), Savijevega netopirja (*Hypsugo savii*), poznega netopirja (*Eptesicus serotinus*) in navadnega mračnika (*N. noctula*), z ultrazvočnimi detektorji pa smo zaznali tudi prisotnost malega netopirja (*P. pipistrellus*).

SLIKA 4. Z metodo lova netopirjev v mreže smo znotraj Krajinskega parka Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib zabeležili tudi: a) velikouhega netopirja (*Myotis bechsteinii*), b) Savijevega netopirja (*Hypsugo savii*), c) brkatega netopirja (*Myotis mystacinus*) in č) navadnega mračnika (*Nyctalus noctula*) (foto: Slmon Zidar).

Tri mreženja so bila namenjena predvsem članom društva, na mreženje v Tivoliju pa smo povabili tudi širšo javnost. Tega dogodka se je udeležilo preko 25 udeležencev, ki so se поблиžje spoznali s to metodo preučevanja netopirjev in se naučili nekaj o njih. Kljub slabemu vremenu nam je uspelo ujeti pet netopirjev treh različnih vrst. Obiskovalci so si jih поблиžje ogledali, spoznali nekaj določevalnih znakov za prepoznavanje vrst in videli, da niso vsi netopirji enaki.

SLIKA 5. a) Postavljanje mreže za lov netopirjev (foto: Tea Knapič), b) zbrani obiskovalci na mreženju v parku Tivoli (foto: Simon Zidar).

Pomembno novo zatočišče

V sklopu iskanja novih zatočišč netopirjev znotraj Mestne občine Ljubljana smo lani odkrili kolonijo poznih netopirjev (*Eptesicus serotinus*) v cerkvi sv. Nikolaja v Bizoviku. Najdba nas je zelo razveselila, saj je to do sedaj edina znana kolonija poznih netopirjev v občini. Pri pregledu smo izvedeli, da nameravajo v jeseni obnoviti fasado in popraviti streho na cerkvi. Ker takšni posegi navadno pomenijo spremembe tudi za netopirje in potencialno izgubo zatočišča, smo se odločili cerkev ponovno pregledati še letos in oceniti stanje po obnovi.

SLIKA 6. a) Porodniška kolonija poznega netopirja (*Eptesicus serotinus*) se skriva v režah med tramovi in steno, b) odrasla samica z mladičem, ki ga skriva pod prhutjo, c) kupčki gvana, ki so se nabrali tekom let na cerkvenem podstrešju (foto: Tea Knapič, Simon Zidar).

Pri ogledu smo ugotovili, da je bila obnovljena fasada in le del strehe, tako je večji del ostrešja ostal nespremenjen (Slika 7a, b). Netopirjev obnova, ki je potekala septembra in oktobra 2018, očitno ni zmotila, saj smo na podstrešju našli kupčke svežega gvana, v špranjah med tramovi pa opazili samice poznega netopirja z mladiči (Slika 6). Pri pregledu zvonika razen nekaj starega gvana nismo opazili netopirjev ali njihovih sledi. V večernem mraku smo opazovali še izletavanje, da bi ugotovili, kje netopirji zapuščajo podstrešje in poskusili prešteti kolonijo. Pozni netopirji so za izletavanje uporabljali špranje med strešniki na slemenu strehe (Slika 7b, c), kjer streha ni bila obnovljena. Točnega števila netopirjev nismo uspeli določiti, velikost kolonije pa smo ocenili na približno 30 odraslih samic z mladiči.

SLIKA 7. a) Obnovljena fasada zvonika in del strehe cerkve Sv. Nikolaja, Bizovik, b) pogled iz zvonika na sleme cerkve od koder ob večernem mraku izletavajo netopirji na nočni lov, c) reže med strešniki so pomembne preletne odprtine za pozne netopirje (foto: Tea Knapič, Simon Zidar).

Zanimivi podatki tudi na posnetkih

V lanskoletnem projektu smo nekaj časa in energije namenili izobraževanju članov o snemanju in določevanju ultrazvočnih klicev netopirjev. To znanje smo letos tudi uporabili. Na večerne terene smo se odpravili šestkrat in v različnih delih Ljubljane zabeležili vsaj osem vrst netopirjev: belorobega netopirja (*P. kuhlii*), drobnega netopirja (*P. pygmaeus*), malega netopirja (*P. pipistrellus*), navadnega mračnika (*N. noctula*), poznega netopirja (*E. serotinus*), obvodnega netopirja (*M. daubentonii*) in malega podkovnjaka (*R. hipposideros*). Najdbi slednjih dveh sta še posebej pomembni, saj smo našli oz. potrdili zatočišče verjetnih porodniških skupin. Prva je skupina obvodnih netopirjev v odtočnih ceveh pod mostom čez reko Savo pri Tomačevem, druga pa zatočišče okoli 20 malih podkovnjakov v cerkvi na Sv. Urhu pri Dobrunjah.

IZOBRAŽEVALNE AKTIVNOSTI

Tudi izobraževanje meščanov je pomemben del ljubljanskih projektov, ki mu zato namenimo veliko časa in energije. Z gotovostjo lahko trdimo, da smo s svojimi aktivnostmi že marsikateremu vedoželjnežu ponudili vpogled v netopirje in njihovo življenje in da smo kdaj prepričali tudi kakšnega negativneža, da netopirji niso tako grozni, kot si je vedno mislil. Zato so tovrstne aktivnosti smiselne in so nam še posebej v zadovoljstvo, kadar so odzivi dobri. Kot smo že videli, imajo lahko tudi nekatere raziskovalne aktivnosti poučno noto, v nadaljevanju pa namenimo nekaj besed še preostalim izobraževalnim aktivnostim letošnjega projekta.

Razstave in stojnica

Fotografsko razstavo o netopirjih v Ljubljani, ki smo jo izdelali leta 2015, smo postavili v knjižnici Bežigrad (julija) in knjižnici Zalog (oktobra in novembra). Obiskovalci so lahko s pomočjo slik in opisov spoznali netopirje na splošno, vrste, ki jih srečamo v Ljubljani ter problematiko ohranjanja zatočišč v mestu.

SLIKA 8. Predstavitev projekta in društva na festivalski stojnici v septembru 2019 v Ljubljani, kjer smo mimoidočim razdeljevali tudi različen izobraževalni material o netopirjih (foto: Simon Zidar).

Septembra smo se ponovno udeležili festivala nevladnih organizacij Lupa na Bregu v Ljubljani. S pomočjo raznolikega promocijskega materiala smo obiskovalcem predstavljali naše društvo, projektne in druge aktivnosti. Delili smo brošure *Netopirji – skrivnostni Ljubljančani*, ki na slikovit in zanimiv način podajajo informacije o netopirjih v mestu. Ponovno smo pripravili kviz z netopirsko tematiko, kjer so se obiskovalci preizkusili, koliko vedo o netopirjih in izvedeli tudi pravilne odgovore na vprašanja. Za nagrado je vsak prejel promocijski kemični svinčnik z motivom netopirja ter se udeležil nagradnega žreba za eko vrečko z motivom netopirja in Atlas netopirjev Slovenije.

Svetovalna linija še naprej deluje

Naša SOS linija za pomoč ljudem ob najdbi onemoglega netopirja ali zatočišča netopirjev, Netopirofon, je bila tudi letos zelo aktivna. V času trajanja projekta smo odgovorili na približno 130 klicev. Veseli nas, da je naš kontakt dostopen čedalje širšemu krogu ljudi in da je mnogim ljudem mar za netopirje ter želijo pridobiti dodatne informacije glede oskrbe, namestitve netopirnic in zatočišč netopirjev. Vsak klic za nas pomeni tudi novo informacijo o lokacijah vrst in zatočiščih. Več o delovanju Netopirofona si lahko preberete tudi v naslednjem prispevku.

Izobraževanje tudi preko medijev

Ljubljance smo izobraževali tudi z medijskimi prispevki. K sodelovanju smo tokrat povabili Radio Študent, ki je pripravil tri oddaje na temo netopirjev: intervju o projektu, daljšo poljudnoznanstveno oddajo in terensko oddajo, v kateri so predstavili raziskovanje netopirjev z mreženjem. Poročevalca Radia Študent sta se nam pridružila na javnem mreženju v Tivoliju in poročala s terena. Naš prispevek o netopirjih in projektu je izšel tudi v junijski številki glasila Ljubljana, za bilten Trdoživ pa smo napisali prispevek o malem podkovnjaku - netopirju leta 2018 in 2019.

Kaj pa naprej ...

Po uspešno izvedenem projektu in oddaji poročila si ne želimo več ničesar drugega kot zasluženo hibernacijo. Pa vendar - ljubljanski netopirji še naprej živijo svoja skrivnostna življenja in vabijo k raziskovanju, sveža odkritja pa kličejo k vedno novim ukrepom.

Nekatere izmed zgoraj omenjenih najdb razkrivajo, kako malo o netopirjih Ljubljanec pravzaprav še vedno vemo. Ker pa več glav več ve in več rok lahko več postori, prav lepo vabimo tudi vse ostale zainteresirane in bodoče člane k aktivnemu udejstvovanju. Zatorej, če vas zanimajo naše aktivnosti ali imate morda celo kakšno svežo idejo, če bi radi sodelovali pri svetovanju preko Netopirofona ali pa zgolj poznate zatočišče netopirjev, se nam oglasite na elektronski naslov netopirji@sdpvn-drustvo.si ali netopirji.lj@gmail.com. Vabljeni tudi, da nas spremljate na Facebooku: @netopirjiLjubljana.

Prispevek smo pripravili v sklopu projekta Netopirji - skrivnostni Ljubljance 4, ki ga je v letu 2019 sofinancirala Mestna občina Ljubljana.

Mestna občina
Ljubljana